

Tijekom godina, mnogi su pisci i istraživači nastojali proniknuti u kreativni proces Leonarda da Vincija. Stoviše, zbog opsežnih povijesno-umjetničkih interpretacija i brojnih znanstvenih analiza provedenih na njegovim slikama, može se činiti da su istraživanja u tom području bila uistinu iscrpna. No, s obzirom na to da Leonardovi sačuvani rukopisi ne sadrže ni jednu eksplicitnu referencu o metodama kojima se služio, dešifriranje njegove tehnike slikanja još uvijek je aktualna tema među brojnim istraživačima.

Razmišljanje o inventivnosti Leonardovog slikarstva istodobno sadrži pitanja o onome što se nalazi ispod površine njegovih slika. Naime, tek se u pokušaju rekonstruiranja umjetnina postavljaju ključna pitanja o umjetnikovoj namjeri i tehnikama koje je koristio. Stoviše, to je jedini način stjecanja iskustva o nastanku djela, i to pomoću izravnog opažanja. Da bi se to postiglo, potrebno je razviti ne samo vještinu kopiranja, no i prikupiti opsežne podatke o predmetu koji se rekonstruira. Dok podaci iz publiciranih tehničkih analiza omogućuju pouzdane liste prisutnih materijala na umjetnini, slikarski traktati iz doba renesanse daju upute o metodama njihove aplikacije te ujedno objašnjavaju njihovu svrhu. U sklopu radionice o Leonardovoj tehnici slikanja, korišteni su povijesno prikladni materijali, no s modernom modifikacijom – kao podloge za slikanje upotrijebljena su kaširana platna na kartonu umjesto daski, a kako bi se ubrzao proces sušenja, prvi slojevi boje izrađeni su temperom. Također, ograničeno vrijeme održavanja radionice omogućio je aplikaciju tek nekoliko uljanih slojeva boje. Stoga je jedan od glavnih ciljeva bio demonstrirati modeliranje boje prilikom gradacije tonova te promatrati kako se pigment ponaša u lanenom ulju tijekom različitih faza slikanja. Odabrani su detalji nekoliko Leonardovih slika te rekonstruirani tako da svaka faza u procesu izrade ostaje vidljiva na površini u obliku sonde. Zbog svega navedenog izložbi se pridaje didaktička uloga, koja će posjetiteljima olakšati razumijevanje tehnološke izrade Leonardovih slika i složenosti njihove strukture, te pozvati na uvažavanje i očuvanje slika starih majstora.

Izrada podcrteža

Polaznici radionice najprije su precrtali crtež kompozicije na transparentni papir. Kada je crtež bio završen, prenijeli su ga na podlogu za slikanje služeći se principima *spolvero* tehnike – na transparentnom papiru načinili su rupice prateći linije kompozicije, te kroz njih kistom nanijeli temperu u nijansi umbre. Rezultirajuće točke potom su spojili služeći se istom bojom.

Izrada monokromatskog podslika

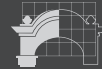
Idući je korak bio prekriti podcrtež kompozicije lazurnim monokromatskim podslikom smeđeg tonaliteta. Pri tome su polaznici – karakterističnim potezima kista – nastojali izraditi nježne tonske prijelaze iz svijetla u sjenu služeći se ponovno umbrom u tehnici “mokra na mokro”.

Gradnja slike pokrivnim slojevima boje

Referirajući se na Leonardovu renesansnu paletu, odabrani su suvremeni ekvivalenti pigmenata i podijeljeni unutar grupe. Cilj je bio kopirati osnovni volumen unutar kompozicije, i to uz pomoć pokrivnih slojeva uljane boje. Boje su pripremljene tako da budu nekoliko tonova svjetlije i manje intenzivne od originalnog kolorita, a monokromatski podslik je ostavljen blago vidljiv u zonama sjena.

Lazurna tehnika slikanja

Kao finalni korak u izradi, polaznici su nanijeli lazurne slojeve boje preko sasvim suhih slojeva podslika. Cilj je bio postići ton i intenzitet boje vidljiv na originalnim slikama, te uočiti kako se gradnja volumena u ovoj fazi ne vrši fizički – miješanjem, već optički – nizanjem transparentnih slojeva boje jedan na drugi. Za uspješnost te tehnike najvažnije je bilo poštivati vrijeme sušenja prethodno apliciranih slojeva.

HRVATSKI RESTAURATORSKI ZAVOD

UMJETNIČKA AKADEMIJA U SPLITU

IZDAVAČ: Muzej grada Kaštela, Lušisko Brce 5, Dvorac Vitturi, 21215 Kaštel Lukšić www.muzej-grada-kastela.hr / ZA IZDAVAČA: Ivan Suta, ravnatelj MGK / ORGANIZATOR PROJEKTA: MGK, Sanja Acalija, muzejska savjetnica / SUORGANIZATORI: Hrvatski restauratorski zavod, Umjetnička akademija Sveučilišta u Splitu / VODITELJICA RADIONICE: Sandra Šustić, HRZ / POSTAV IZLOŽBE: David Milčić, Sandra Šustić, Sanja Acalija / POKROVITELJ: Grad Kaštela, Srednja škola Braća Radić / PRIJEVOD: Nikola Vukman / GRAFIČKO OBLIKOVANJE: Edi Matulić / TISAK: Emgra d.o.o. / NAKLADA: 200 / Kaštela, prosinac 2019.

ISBN 978-953-7276-70-6

POVODOM 500. OBLJETNICE SMRTI LEONARDA DA VINCIJA (1519. - 2019.)

IZLOŽBA

RADIONICA SLIKARSKA TEHNIKA LEONARDA DA VINCIJA

MUZEJ GRADA KAŠTELA

OBLJEŽAVANJE 500. OBLJETNICE SMRTI LEONARDA DA VINCIJA

Sanja Acalija, muzejska savjetnica / Muzej grada Kaštela

Leonardo da Vinci rođen je 15. travnja 1452. godine u gradiću Vinci u Toskani u Italiji. Bio je jedan od najvećih umjetnika u povijesti čovječanstva – slikar, arhitekt, izumitelj, glazbenik, kipar, matematičar i inženjer. Osim u umjetnosti iskazao se u anatomiji, botanici, geologiji, matematici, optici, mehanici, astronomiji i hidraulici. Preminuo je u Amboiseu u Francuskoj, 2. svibnja 1519. godine.

Na Međunarodni dan muzeja 18. svibnja 2019. godine, uz podršku Hrvatskog restauratorskog zavoda i Umjetničke akademije Sveučilišta u Splitu, Muzej grada Kaštela se pridružio svjetskim muzejima i institucijama u obilježavanju 500. godišnjice Leonardove smrti. Tako je Muzej, na jedan dan, postao mjesto susreta učenika i učitelja – postao je slikarska radionica Leonarda da Vincija!

Na jednodnevnom teorijsko - praktičnom programu, kojeg je vodila dr. sc. Sandra Šustić, voditeljica Restauratorskog odjela Šibenik i predavač na Umjetničkoj akademiji Sveučilišta u Splitu, sudjelovalo je osam polaznika različitog stupnja naobrazbe i iskustva - sedam studenata likovnih i primijenjenih umjetnosti, budućih konzervatora-restauratora: Marija Curić, Lucija Duplancić, Bernarda Đurić, Barbara Pulić, Katarina Strinić, Lucija Vrdoljak, Jasna Fantić te akademski slikar Valentino Radman.

U teorijskom dijelu radionice analiziralo se, raspravljalo i zaključivalo o tehnikama i metodama rada koje je Leonardo koristio. Definirali su se kriteriji za kopiranje lazurne tehnike slikanja uz analiziranje sfumata na tonovima puti. Polaznici su, uz pomoć i sugestije voditeljice, odabrali prikladne materijale i alate, te učili o pravilnom načinu njihovog rukovanja, savladavajući pri tom kopirne vještine.

Godišnjicu Leonardove smrti Muzej obilježava i tematskom izložbom, na kojoj će polaznici radionice izložiti svoje radove. Cilj je izložbe prikazati proces izrade nekoliko odabranih Leonardovih slika te dočarati izgled njegovog ateljea u posljednjem prebivalištu u Château du Clos Lucé, u blizini Amboisea. Pored radova polaznika, na izložbi će biti izložene i dvije kopije voditeljice radionice – *Mona Lisa* iz 2007. godine te *Bogorodica s Djetetom i svetom Anom*, koja je u procesu izrade.

LEONARDO DA VINCI'S PAINTING TECHNIQUE

On the International Museum Day, 18th May 2019, the Museum of the Town of Kaštela joined the worldwide celebration of Leonardo da Vinci's work due to the 500th anniversary of his death. With the support of Croatian Conservation Institute and the Arts Academy of the University of Split, the Museum organized a one-day workshop on Leonardo's painting technique lead by Sandra Šustić, PhD. Theoretical and practical program of the workshop provided a valuable experience into the creation of his works. Through step-by-step instructions the participants worked on the reconstructions of selected details of Leonardo's paintings. The Museum also organized an exhibition of the resulting reconstructions with the aim to evoke the appearance of Leonardo's studio at his last residence in Château du Clos Lucé, near Amboise.

Marija Curić

Rođena je 1996. godine u Opuzenu. Od 2011.-2015. pohađala je Školu za dizajn, grafiku i održivu gradnju u Splitu gdje je stekla zvanje dizajnera unutrašnjih arhitekture. Godine 2015. upisala se na Akademiju likovnih umjetnosti Sveučilišta u Splitu gdje trenutno stječe diplomu na specijalističkom usmjerenju konzerviranje – restauriranje staklenih slika i polikromiranog drva. Tema njezinog diplomskog rada su tri skulpture umjetnika Vaska Lipovca („Prijeđ-lozi prostor“, „Skakačica“ i „Brod“). Tijekom studija sudjelovala je na nekoliko konzervatorsko – restauratorskih projekata: mozaici u Dioklecijanovoj palači, drveni polikromirani svjetiljci iz Pakoštana, uljana slika na platnu „Dio Filij, ukrasni okvir slike „Salus Populi Romani“ na Komizi itd. mcuric1996@gmail.com

Rekonstrukcija detalja slike *Gospa od stijena* (Nacionalna galerija, London), ulje na kaširanom platnu, 2019., 24 cm (v) x 30 (š), snimila: Marija Curić

Lucija Duplancić

Lucija Duplancić rođena je 1999. godine u Zagrebu. Od 2013. do 2017. pohađala je opću gimnaziju „Marko Marulić“ u Splitu. Godine 2017. upisala se na Akademiju likovnih umjetnosti Sveučilišta u Splitu gdje trenutno pohađa treću godinu na specijalističkom usmjerenju konzerviranje – restauriranje staklenih slika i polikromiranog drva. Njeni interesi su usmjereni na konzervaciju-restauraciju staklenih slika uz intezivno teoretsko i praktično primjenjivanje znanja iz kemije kao znanosti.

Rekonstrukcija detalja slike *Mona Lisa* (Louvre, Pariz), ulje na kaširanom platnu, 2019., 24 cm (v) x 30 (š), snimila: Lucija Duplancić

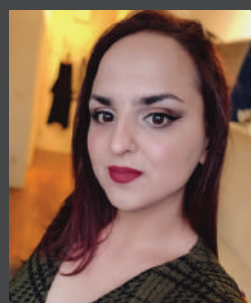
Bernarda Đurić

Bernarda Đurić rođena je 1994. godine u Novoj Gradiški. U razdoblju od 2009. do 2013. godine pohađala je Školu primijenjene umjetnosti u Zadru, gdje je stekla zvanje grafičkog dizajnera. Obrazovanje je nastavila na Umjetničkoj Akademiji u Splitu, gdje je 2019. godine stekla zvanje konzervatora-restauratora staklenih slika i polikromiranog drva. Tijekom školovanja sudjelovala je na konzervatorskim-restauratorskim projektima, radionicama i tečajima ikonopisa. bernarda.duric.9@gmail.com

Rekonstrukcija detalja slike *Gospa od stijena* (Nacionalna galerija, London), ulje na kaširanom platnu, 2019., 24 cm (v) x 30 (š), snimila: Bernarda Đurić

Barbara Pulić

Rođena je 1997. godine u Šibeniku. Završila je opću gimnaziju u srednjoj školi Ivana Meštrovića u Dmišu. Trenutno je studentica 4. godine Umjetničke Akademije u Splitu, smjer konzervacija-restauracija kamena. Tijekom studija sudjelovala je na nekoliko konzervatorsko-restauratorskih projekata. Njezini interesi usmjereni su, osim prema konzervaciji – restauraciji i prema svim granama likovne umjetnosti. pbarbara39@gmail.com

Rekonstrukcija detalja slike *Mona Lisa* (Louvre, Pariz), ulje na kaširanom platnu, 2019., 24 cm (v) x 30 (š), snimila: Barbara Pulić

Valentino Radman

Rođen je u Šibeniku, a živi i radi u Zadru gdje je završio srednju Pomorsku školu. Diplomirao je na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu, u klasi profesora Ivice Šiška. Uže područje zanimanja mu je klasična metoda gradnje slike u slojevima tehnikom ulja na platnu/panelu. Osim slikarstvom bavi se grafičkim dizajnom, ilustracijom i fotografijom. Predaje umjetnost u Gimnaziji Frane Petrića u Zadru. Do sada je imao tri samostalne i više skupnih izložba u Hrvatskoj i inozemstvu. Jedan od njegovih portreta selektiran je u finale međunarodnog natjecanja "ARC International Salon Competition 2012/2013", a radovi mu u više navrata bivaju izabrani među najbolje svjetske crteže i publicirani u američkom godišnjaku "Strokes of Genius - Best of Drawing". tinoradman@hotmail.com

Rekonstrukcija detalja slike *Gospa od stijena* (Nacionalna galerija, London), ulje na kaširanom platnu, 2019., 24 cm (v) x 30 (š), snimio: Valentino Radman

Katarina Strinić

Rođena je 1996. u Splitu. Završila je Školu likovnih umjetnosti, smjer industrijski dizajn. Godine 2015. upisuje se na Akademiju likovnih umjetnosti u Splitu, trenutno je na petoj godini integriranog studija konzervacije-restauracije staklenih slika i polikromiranog drva. Sudjelovala je u brojnim konzervatorsko-restauratorskim projektima, među kojima su: zahvati na crkvenim inventarima iz crkve Marijina Rođenja u Donjem Muću, konzervatorsko-restauratorski zahvat na drvenom polikromiranom svjetiljaku iz Pakoštana, konzervatorsko-restauratorski zahvat na slici Austro-Ugarski brod, „DIO FILIJ“, te na stručnoj radionici održanoj u Parku skulptura Željezare u Šišku. katarina.strinic1301@gmail.com

Rekonstrukcija detalja slike *Djevica s djetetom i svetom Anom* (Nacionalna galerija, London), ulje na kaširanom platnu, 2019., 24 cm (v) x 30 (š), snimila: Katarina Strinić

Lucija Vrdoljak

Lucija Vrdoljak rođena 31.8. 1996. godiše. Završila srednju Školu za dizajn, grafiku i održivu gradnju u Splitu, gdje je stekla zvanje aranzersko-scenografskog dizajnera. 2015. godine upisuje Akademiju likovnih umjetnosti Sveučilišta u Splitu gdje će steci diplomu na specijalističkom usmjerenju konzerviranje-restauriranje staklenih slika i polikromiranog drva. Tijekom studija sudjelovala u nekoliko konzervatorsko-restauratorskih projekata. Jedan od tih je radionica u Parku skulptura Željezare Šišak vezanih za međunarodni projekt *Conservation of Art in Public Spaces (CAPuS)*. Njezini interesi usmjereni na istraživanje staklenih slika i polikromiranog drva. ljucija.vrdoljak9@gmail.com

Rekonstrukcija detalja slike *Gospa od stijena* (Nacionalna galerija, London), ulje na kaširanom platnu, 2019., 24 cm (v) x 30 (š), snimila: Lucija Vrdoljak

Jasna Fantić

Jasna Fantić rođena je 1990. u Splitu. Nakon završene opće gimnazije u Kaštelima, upisuje Umjetničku akademiju Sveučilišta u Splitu, smjer Likovne kulture i likovne umjetnosti, gdje diplomira 2018. godine i odabire specijalizaciju iz slikarstva. Tijekom studija sudjelovala je na nekoliko likovnih radionica i projekata. Do danas je izlagala na samostalnoj i skupnim izložbama. jasnafantic@yahoo.com

Rekonstrukcija detalja slike *Djevica s djetetom i svetom Anom* (Nacionalna galerija, London), ulje na kaširanom platnu, 2019., 24 cm (v) x 30 (š), snimila: Katarina

Kopija *Bogorodica s Djetetom i svetom Anom* (Louvre, Pariz) ulje na dasci (u procesu rada), 149 cm (v) x 110 (š), snimila: Sagita Mirijam Sunara

Sandra Šustić je diplomirala na Odsjeku za restauraciju i konzervaciju staklenih slika i polikromirane drvene skulpture pri Umjetničkoj akademiji Sveučilišta u Splitu, a doktorirala pri Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu na Odsjeku za povijest umjetnosti (smjer: zaštita spomenika). Njezino istraživanje usmjereno je na stakleno slikarstvo i polikromiranu skulpturu, povijest konzervatorsko-restauratorske prakse, te povijesno informirane rekonstrukcije umjetnina. Zaposlena je u Hrvatskom restauratorskom zavodu – Restauratorski odjel Šibenik, te je vanjski suradnik u zvanju predavača na Umjetničkoj akademiji u Splitu.

Sandra Šustić, kopija *Mona Lisa* (Louvre, Pariz), ulje na dasci, 2007., 77 cm (v) x 53 (š), snimila: Sandra Šustić